

Романова В.А.

НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ ДЛЯ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ

I. Вступ. Вступ України до СОТ може справити різний вплив на галузі економіки. Це пов'язано з тим, що деякі галузі характеризуються високим ступенем експортоорієнтованості, інші – навпаки задовольняють потреби майже виключно внутрішнього ринку, деякі галузі потребують дуже значних капітальних інвестицій з досить значним терміном окупності, інші – можуть забезпечити стабільні прибутки вже через порівняно незначний проміжок часу. Все це впливає на те, яким чином та як довго певні галузі пристосовуються до умов діяльності на лібералізованому ринку. Питання вступу України до СОТ розглядалось у багатьох публікаціях вітчизняних вчених, зокрема, у працях І. Майорової [1], Ю. Макогона, В. Панкова [2], Т. Мельник, О. Куринської [3], С. Осики, О. Оніщука, А. Осики, В. Пятницького, О. Штефанюка [4, 5, 7], Т. Поди [6] та інших.

II Постановка завдання. Завданням статті є вивчення наслідків вступу України до світової організації торгівлі для окремих галузей економіки.

III Результати. Чорна металургія України складається з близько 350 підприємств: це гірничо-збагачувальні комбінати, заводи з виробництва чорних металів, коксохімічні та трубні заводи. За обсягами виробництва чорна металургія займає перше місце серед промислових галузей економіки України: обсяг виробництва досягає 30% від загального виробництва, дає більше 40% валютних надходжень, у галузі зайнято приблизно 10% працюючих. Україна є одним з найбільших у світі виробників продукції чорної металургії. По виробництву сталі вона займає сьоме місце після Китаю, Японії, США, Росії, Німеччини і Південної Кореї. Позитивна динаміка розвитку галузі в останні роки обумовлена рядом причин. Багато в чому поживлення української металургії забезпечив Закон України „Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України” від 14 липня 1999 року. Була реструктурована заборгованість і надано ряд пільг по сплаті податків і зборів (зокрема, податок на прибуток – 30 % від діючої ставки; рівень обов'язкових платежів до Державного інноваційного фонду – на 50 % нижче; нульова ставка за користування податковим кредитом; нестягнення відрахувань і зборів на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування).

Іноземні підприємства кольорової металургії мають більші можливості щодо випуску кольорових металів через наявність якісної рудної сировини та обігових коштів, а також мають перевагу перед українськими підприємствами у якісному високотехнологічному обладнанні. На розвиток чорної металургії України у найближчому майбутньому впливатимуть три основних фактори: по-перше, це – світове перевиробництво сталі і металопрокату; при цьому, на думку експертів, така ситуація збережеться у найближчі роки. По-друге, курс України на євроінтеграцію і вступ до Світової організації торгівлі. По-третє, високий рівень експортоорієнтованості галузі.

Головними позитивними наслідками вступу України до СОТ для металургійного комплексу Україну будуть: збільшення іноземних інвестицій в металургійний комплекс України. Очевидно, що розвиток чорної металургії – це освоєння більш технологічної продукції вищих переділів з максимальною доданою вартістю. На сьогодні, рівень зношеності обладнання металургійних комбінатів складає 60–70%, що робить проблему технологічного переозброєння підприємств найбільш актуальною. Залучення іноземних інвестицій дозволить переорієнтуватися на експорт більш якісної продукції з більшою доданою вартістю. Це особливо важливо з огляду на загальносвітову тенденцію збільшення частки високоякісної продукції у структурі споживання металу; можливість скасування квот на експорт української продукції металургії до ЄС. 17,5% обсягів українського товарного експорту до ЄС складають металургійна продукція, що підпадає під жорсткі нетарифні обмеження. Так, за останній рік обсяг експорту чорних металів в ЄС склав 532,5 млн.дол.США. За попередньою оцінкою, тільки завдяки усуненню кількісних обмежень є можливість збільшити обсяги експорту зазначеної продукції до країн ЄС на суму близько 70–90 млн. дол. США. Подальша лібералізація тарифних обмежень на експорт продукції чорної металургії до країн ЄС внаслідок вступу України до СОТ дозволила б збільшити обсяги експорту цієї продукції принаймні на 150–180 млн.дол.США, тобто збільшити загальний обсяг експорту продукції чорної металургії до ЄС приблизно на 30%; можливість застосування при вирішенні торговельних спорів механізму, передбаченого нормами СОТ, що дозволить посилити позиції українських виробників в антидемпінгових та спеціальних розслідуваннях. Втрати українських виробників від введення проти них антидемпінгових та спеціальних заходів з боку інших країн склали 1 млрд. дол. США. Під загрозою проведення розслідувань або застосування антидемпінгових обмежувальних заходів з боку країн-членів СОТ знаходиться експорт товарів з України обсягом майже 0,5 млрд.дол. США. При цьому, лева частина цієї продукції припадає на гірничо-металургійний комплекс. Тобто, існує реальна загроза скорочення експорту виключно важливої для України продукції, зокрема металопрокату та феросплавів; українські виробники отримують одночасне спрощення умов доступу до ринків 145 країн-членів СОТ, частина яких складає понад 95% світової торгівлі. Наприклад, в разі вступу України до СОТ, тарифна ставка на прокат гарячекатаний із заліза, який займає третє місце в експорті України до Польщі, зменшилась би на 6,4 процентних пункти і склала б 9%, що дало б можливість зменшити вартість української продукції на польському ринку на 8–9 дол.США за тону, відповідно підвищивши її конкурентоспроможність. відповідно до тарифної пропозиції України ставки мита на продукцію металургії має бути зменшено [до нуля] відповідно до зобов'язань в рамках секторальної ініціативи „Сталь”. Очікується, що за цей період обсяги імпорту зростуть на 16%, при цьому це буде здійснюватися за рахунок імпорту металевої продукції, що не виробля-

ється в Україні. Основним можливим негативним наслідком вступу України до СОТ для металургійної галузі України є обмеження можливості застосування стимулюючих виробництво та експорт заходів, таких, як прями субсидії шляхом надання податкових пільг, списання податкової заборгованості тощо.

Хімічна промисловість – одна із найбільших галузей промисловості України, яка має суттєвий вплив на економічний розвиток держави. У 2005 році виробництво хімічної продукції становило 8,7 млрд. грн., що на 7,9% більше, ніж у попередньому році. Основними секторами хімічної галузі є: основна хімія, зокрема, виробництво мінеральних добрив і засобів захисту рослин (понад 10 підприємств галузі); неорганічна хімія, зокрема, виробництво соди і солі, бром і магнезійних продуктів (5 основних підприємств); виробництво шин (працюють 3 підприємства); виробництво хімічних ниток і волокон (6 великих підприємств); виробництво синтетичних смол і пластмаси (біля 30 підприємств, крім того, біля 300 підприємств, які не відносяться до хімічної галузі, також займаються переробкою пластмас); виробництво лакофарбових матеріалів (біля 70 підприємств); виробництво продуктів малотонажної хімії (хімічних реактивів, хімфото– і кінофотоматеріалів); виробництво товарів побутової хімії (більше 40 парфюмерно–косметичних фабрик і комбінатів). Всього галузь нараховує понад 200 підприємств, які виробляють широку гаму хімічної продукції. Майже всі підприємства галузі характеризуються високим ступенем зносу устаткування (більш 50%) і застарілими технологіями. Крім того, висока енергоємність виробництва і залежність від цін на імпортовану сировину приводить до росту вартості готової продукції. Частка хімічної галузі в українському експорті складає 12,5%. Найбільшу питому вагу в структурі експорту займають мінеральні добрива (25%), продукція неорганічної хімії (37%) і продукція шинних заводів (8%). Велику роль в обмеженні хімічного експорту з України зіграли антидемпінгові розслідування, проведені ЄС і США проти українських виробників аміаку, аміачної селітри і карбаміду. Хімічна галузь має один з найвищих рівнів відновлення товарної продукції. Тільки в останньому році на підприємствах галузі був освоєний випуск близько 3 тис. нових видів і марок хімічної продукції, роблячи ці підприємства інвестиційно привабливими. Великий вплив на розвиток виробництва в цілому і випуск нових видів продукції мало те, що велика частина (83%) підприємств галузі приватизована. Це дозволило їм залучити додатково капітальні вкладення для модернізації виробництва. Уряд вживає заходів для подальшого розвитку галузі, зменшуючи ставки мита на сировину, яка не виробляється в Україні. Розроблено програму розвитку галузі до 2010 року, що орієнтується на використання місцевих природних ресурсів, впровадження у виробництво нових технологій. Планується, що в результаті виконання цієї програми до 2010 року імпорт хімічної продукції скоротиться на \$269,3 млн., а обсяг експорту зросте на \$584,4 млн. Крім того, у галузі будуть створені додатково 11,8 тис. робочих місць. Усе це дозволить підприємствам галузі залучити додаткові інвестиції, збільшити обсяги виробництва, розширити асортимент продукції, що випускається, підвищити її конкурентоспроможність. Головними позитивними наслідками для хімічної промисловості від набуття Україною членства в СОТ можуть бути: поживлення виробництва в експорторієнтованих секторах внаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків; збільшення обсягів іноземних інвестицій, необхідних для технологічного переозброєння підприємств галузі та переходу до виробництва товарів з більшою доданою вартістю; розширення асортименту та якості товарів, зниження їх цін; забезпечення передбачуваного розвитку торговельно–економічних стосунків з іноземними партнерами; відповідно до тарифної пропозиції України ставки мита на продукцію хімічної промисловості мають бути зменшені з 6,39 до 5,73% (відповідно до зобов'язань в рамках секторальної ініціативи „Хімічна гармонізація”). Очікується, що за цей період обсяги імпорту зростуть на 11,5%. Можливими загрозами для підприємств хімічної галузі внаслідок набуття Україною членства в СОТ можуть бути: посилення конкуренції у секторах малотоннажних продуктів, лаків, фарб, оздоблювальних матеріалів, що може негативно вплинути на роботу відповідних українських підприємств, зважаючи на їх недовантаженість. загострення конкурентної боротьби між національними та іноземними виробниками хімічних товарів; певне звуження внутрішнього ринку збуту для національних товаровиробників; переваги вільного доступу на ринки більшою мірою стосуються ринків з „цінковою конкуренцією” тобто ринків сировинної продукції. Тому, якщо Україна покладатиметься лише на дію ефектів торговельної лібералізації, то вона ще тривалий час утримуватиметься у сфері низькотехнологічного експорту з низьким рівнем прибутків;

Сьогодні легка промисловість України нараховує майже 900 великих та середніх, а також декілька тисяч малих підприємств, на яких зайнято біля 300 тисяч осіб. Експорт за 2005 рік склав 889 млн. дол. США, що на 7,3% більше, ніж у попередньому році. Продукція українських підприємств реалізується у десятках країн світу, успішно конкуруючи з основними світовими виробниками. Потенціал легкої промисловості України дуже значний. Виробничі потужності дозволяють виробляти 1 млрд. квадратних метрів тканин, 150 млн. пар взуття, 200 млн. одиниць одягу на рік. Важливим фактором зростання експортного потенціалу стало підписання у 2000 році нової Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про торгівлю текстильною продукцією, відповідно якої з березня 2001 року ліквідовано кількісні обмеження (квоти) на поставки текстилю до країн ЄС із запровадженням системи подвійної перевірки. Країни ЄС є основним ринком збуту вітчизняної текстильної продукції. Протягом останніх років на ці країни припадало понад 2/3 українського експорту текстильних виробів. За 2002р. експорт товарів легкої промисловості до країн ЄС склав 556,8 млн. дол. США. Легка промисловість є прикладом галузі, яка може отримати певні переваги від вступу України до СОТ. Так, членство України в СОТ забезпечуватиме: зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки розвинених країн світу і відповідно збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняної продукції; збільшення іноземних інвестицій у галузь, що дозволить оновити обладнання та технології виробництва товарів легкої промисловості. відповідно до тарифної пропозиції України ставки мита на продукцію легкої промисловості мають бути зменшені з 6,35 до 5,97%. Очікується, що за цей період обсяги імпорту зростуть з 660 до 750 млн. дол.

США, або на 14%.

Підприємства легкої промисловості сьогодні використовують 40–50 відсотків виробничих потужностей і готові збільшувати обсяги виробництва. На сьогоднішній день вітчизняні підприємства змушені орієнтуватися на зовнішні ринки, де високоякісні вітчизняні швейні та трикотажні вироби користуються значним попитом. Товари, що поставляються на експорт, із зазначених вище причин мають обмежені можливості реалізації на внутрішньому ринку. Легка промисловість України повинна максимально працювати на внутрішній ринок, що дозволить додатково завантажити виробничі потужності підприємств та зменшити залежність від експортних поставок. Прийняття нового Податкового кодексу України дозволить поповнити обігові кошти підприємств за рахунок зниження податкового навантаження, підняти купівельну спроможність населення і має стати ринковим механізмом впливу на нарощування обсягів вітчизняного виробництва.

В сільському господарстві України: зайнято більше 16% від загальної кількості працюючих; зосереджено більше 20% основних виробничих фондів держави; створюється майже третина валового внутрішнього продукту України; зосереджено 41,8 млн.га сільськогосподарських угідь, в тому числі, 32,7 млн.га ріллі.

Здійснені упродовж останніх двох років реформи в агропромисловому комплексі дозволили перебудувати земельні та майнові відносини та створити якісно нові організаційно-правові форми господарювання, які базуються на принципах непорушності права приватної власності на землю та майно. Вдалося зробити кроки в напрямі подальшого формування прозорого ринкового середовища, запровадити механізми здешевлення кредитів, що сприяло притоку фінансових ресурсів комерційних банків для фінансування потреб сільськогосподарського виробництва. Надання приватному виробнику права самостійно обирати форми господарювання, каналів реалізації, партнерів по співпраці, зміни форм і методів державного впливу на процеси соціально-економічних перетворень на селі сприяли закріпленню позитивних тенденцій, що намітилися з 2000 року. Зокрема, здійснено реформування сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю.

Головними позитивними наслідками для аграрного сектору від набуття Україною членства в СОТ можуть стати: стимулювання технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів внаслідок суттєвого збільшення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс України; ширення доступу українських товарів до ринків 145 країн-членів СОТ, частка торгівлі яких складає більше 95% від загальносвітових обсягів; поживлення виробництва в експорторієнтованих галузях економіки, у т.ч. й АПК, внаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків; скорення структурних реформ в аграрному секторі. Структурні пріоритети визначатимуться потенціалом конкурентоспроможності галузей і підприємств на зовнішніх ринках, а спрощення процедур доступу до цих ринків має прискорити структурні зміни; розширення асортименту та якості пропонованих на ринку продовольчих товарів, зниження їх ціни, що є позитивним для споживачів.

Можливі негативні наслідки для аграрного сектору від набуття Україною членства в Світовій організації торгівлі: загострення конкурентної боротьби між національними та іноземними виробниками цукру, молочних продуктів, картоплі, овочів та фруктів; можливе звуження внутрішнього ринку збуту для національних товаровиробників; зростання експорту товарів, що споживаються в українському АПК (насіння соняшника, продовольчого та кормового зерна) може спричинити підвищення цін на них на внутрішньому ринку.

Важливим є те, що правила СОТ не передбачають скасування субсидування сільського господарства, а лише вимагають введення граничного рівня для державних субсидій. Так, якщо в останні роки державне субсидування сільськогосподарського сектору в Україні було практично відсутнє, то на переговорах з вступу до СОТ Україна відстоює рівень внутрішньої державної підтримки у сумі 1,37 млрд. дол. США на рік. Слід відзначити, що в Україні загалом існує значно менший рівень державної підтримки сільського господарства, ніж у розвинених країнах. І хоча Україні доведеться обмежити використання субсидій, що підлягають скороченню згідно з Угодою СОТ про сільське господарство, вона може відповідно збільшити використання дозволених субсидій, зокрема на такі цілі, як фінансування дослідницьких, учбових, консультативних і маркетингових програм, створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки, страхування та гарантування безпеки доходів, виплати на відшкодування збитків від стихійних лих, допомогу на структурну перебудову, виплати за програмами охорони довкілля та регіональними програмами допомоги. Внаслідок лібералізації доступу до ринку аграрної продукції України не слід очікувати критичного для національного сільського господарства збільшення обсягів імпорту. Ринок сільськогосподарської продукції, виробництво якої є для України традиційним, захищений від імпорту наступними факторами: суттєвими транспортними витратами на доставку імпортованої продукції порівняно з продукцією місцевого виробництва; відсутністю інфраструктури надходження та розподілу значних обсягів імпортованої сільськогосподарської продукції у регіонах; невисокою купівельною спроможністю населення; традиційними уподобаннями людей (в першу чергу, у сільській місцевості).

Джерела та література

1. Майорова І. Процеси консолідації у світовій торгівлі: постановка проблеми для українських виробників // Економіст. – 2005. – № 6. – С. 67–69.
2. Макогон Ю., Панков В. Інноваційна діяльність і стратегія підвищення конкурентоспроможності продукції: міжнародний і регіональний аспект // Економіст. – 2005. – №6. – С. 40–48.

3. Мельник Т., Куринська О. Шляхи удосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України за умов вступу до СОТ // Економіст. – 2004. – №6. – С. 76–80.
4. Осика С., Оніщук О., Осика А., Пятницький В., Штефанюк О. Інституціональні та процедурні механізми системи ГАТТ / у регулюванні світової торгівлі. – К.: УАЗТ, 2000. – 288с.
5. Осика С., Пятницький В. Світова організація торгівлі – відкриті двері на шляху інтеграції України у світовий економічний простір // Вісник УАДУ. – 1999. – №3. – С.78–85.
6. Пода Т.О. Врегулювання суперечок в СОТ // Зовнішня торгівля. – 2006. – №3 (26). – С. 18–24.
7. Пятницький В. Стратегії розвитку торгівлі в контексті вступу України до СОТ // Вісник КДТЕУ. – 1999. – №3. – С. 3–10.

Тонких О.Г.

МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ МОТИВАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Однією з головних складових міжнародних інтеграційних відносин виступає інвестиційна діяльність. На даному етапі розвитку ранкової економіки України – це один із пріоритетних напрямів побудови та розвитку міжнародних інтеграційних стратегій. Зараз вже достатньо досліджено та узагальнено сприятливий відтворюючий вплив іноземних інвестицій на економіку України. Але для збільшення залучення інвестицій та ефективності їх використання потрібно, зокрема використовувати відповідні мотиваційні підходи.

Актуальність даної теми полягає у висвітленні міжнародних підходів до мотивації інвестицій та інвестиційних проектів. Міжнародний досвід організації іноземних інвестицій містить багато підходів до мотивації інвестиційної діяльності. Деякі з них використовуються в Україні. Та якщо адаптувати нові для українського бізнесу підходи до мотивації інвестицій, то цілком можливо збільшити ефективність реалізації інвестиційних проектів.

В зарубіжній і вітчизняній літературі проблема мотивації іноземного інвестування знайшла певне відображення. Зокрема цьому питанню присвятили окремі наукові праці Будкін В.С., Гаврилюк О.В., Клишко Г.Н., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В., Мокій А.І., Поручник А.М., Рогач О.І., Румянцев А.П., Савельєв С.В., Філіпенко А.С., Шнирков О.І., Брауде А. Д., Єфименко О.С., Леонова І.Г.

Метою статті є дослідження різних чинників мотивації інвестицій на державному та місцевому рівні.

Завдання статті націлене на вдосконалення мотиваційних механізмів інвестиційної діяльності саме на місцевому рівні, тобто при реалізації інвестиційного проекту.

У світовому просторі для підвищення мотивації інвестиційної діяльності розроблений відповідний механізм їх реалізації на державному та місцевому рівні.

При реалізації мотивації на державному рівні використовуються передусім засоби правового регулювання інвестиційної діяльності. А на місцевому рівні, в межах реалізації окремих проектів, використовуються інструменти організаційного характеру. Розглянемо кожен з них окремо.

На державному рівні для того, щоб мотивувати іноземні інвестиції, дати їм додаткові пільги і гарантії, держави укладають між собою відповідні угоди. Такі інструменти використовує значна кількість держав світу. Цьому насамперед сприяє розвиток міжнародних інтеграційних процесів.

В сучасних умовах виділяють 3 типи угод, що спричиняють значний вплив на іноземне інвестування. Це, по-перше, торгові договори; по-друге, угоди про оподаткування; по-третє, договори й угоди про іноземні інвестиції.

Торгові договори відіграють сьогодні головну роль у регулюванні міжнародної торгівлі, а також значною мірою використовуються як форма регулювання відносин, пов'язаних з експортом-імпортом капіталу. Такі договори заключаються як між розвинутими країнами (наприклад: США мають відповідні договори з Італією, Японією, Німеччиною), так і між країнами що розвиваються. Зокрема, існують договори між США та Ефіопією 1951 р., Іраном 1955 р., Нікарагуа 1956 р., Пакистаном 1959р. Ці договори мають на меті розвивати і зміцнювати дружні відносини між країнами, сприяти взаємовигідній торгівлі та інвестуванню. Але через слабкість джерел інвестування в країнах, що розвиваються, принцип взаємної вигоди та доцільності дотримується лише у відносинах між розвинутими країнами.

Торгові договори визначають перш за все принципи і норми регулювання питань у відношенні інвестування капіталу. Вони встановлюють загальний правовий режим, наданий сторонами одна одній при інвестуванні, допуск іноземних фізичних і юридичних осіб у країну, дають їм волю пересування по території, взаємне визнання іноземних юридичних осіб, право іноземних юридичних і фізичних осіб на звертання до суду за захистом, режим та гарантії іноземної приватної власності на території приймаючої держави, питання оподаткування, перекази прибутків і капіталів за кордон, придбання рухомого і нерухомого майна. Ці договори часто створюють основу регулювання відносин суб'єктів пов'язаних з іноземним інвестуванням.

Звичайно іноземним інвестиціям відповідно до договору надається "національний режим", але може встановлюватися і "режим найбільшого сприяння", коли іноземні інвестиції одержують більш сприятливі умови в порівнянні з національними компаніями.

Угоди про оподаткування підписуються між державами з метою регулювання питань оподаткування при експорті-імпорті капіталу між ними. Держави, що підписали подібні угоди приймають на себе зобов'язання цілком чи частково звільнити підприємства, контрольовані іноземним капіталом від оподаткування, або частково знизити податкові ставки. Це також виступає вагомим мотиваційним чинником для іноземних інвестицій. В зв'язку з цим багато держав, що розвиваються, зацікавлені в припливі іноземного